

tevédek jellemzők. Ellenkezőleg, a bemutatott költők számottevő részénél a válogatás jó érzékre és kellő irodalomtörténeti tájékozottságra vall, s így a *Századvégi költők* megfelelő kritikával forgatva hasznos kalauznak bizonyul egy még mindig kevésbé ismert országrészben.

Nagy Miklós

Babits Mihály összegyűjtött versei. Babits Mihály összegyűjtött versei. A bevezető tanulmányt írta: Szauder József. Sajtó alá rendezte Rozgonyi Iván. Bp. 1961. Európa K. — Szépirodalmi K. 554 l.

Hogy milyen sokfelől jött az új művészet, új költészet akarók kis magyar csapata — arra példa Babits Mihály lírája is: Ady mellett talán benne élt legtudatosabban a magyar poézis megújításának szükségessége s egyben akarása is. Az induló Babits „soha nem hallott verseket akart” dalolni (33). Közhez, amit mondunk, mégis le kell írunk: míg azonban Adynál ez az új határozottan vállalt nemzeti, társadalmi misszióval társult, — a dög Babitsnál sokkal rejtettebben, át-
tettebben jelentkezett ez a kor-igény. Direkten beszélő verse alig van az Ady-kortárs Babitsnak, Ady mégis már 1908-ban joggal nevezte nagy embernek és nagy költőnek, nem is szólva a háborús magatartását, a nyíltan beszélő művészt ünneplő „Babits Mihály könyve” c. versének máig igaz strófiáiról. S Babits is az új irodalomhoz való tartozása — önmagával küszködő — valomásainak végkonklúziójaként, ahhoz a sebesülthöz hasonlította magát, aki ugyan messze maradhatott a seregtől, — mégis, fülét a földre szegezve, hallgatja a távol menetelők zaját, akikhez ő is tartozik. (Festett cél, pusztá semmi, Arany Jánoshoz, Új könyvek.) Sok minden kavarog a fiatal Babitsban: erotikája, magyarság-tudata, katolicizmusa. (Vérivő leányok): ezeknek állandó küzdelméről Szauder is ír bevezetésében. Minden témája egyúttal Babits rejtett önarcképe is (Recanati, Leopardi szülőfalva). „A lírikus epilógja” sok-sok ilyen versemotívumot fog egybe híres első sorával: „Csak én bírok versemnek hőse lenni.” S még a klasszikus témák ihlette Babits-verseket is ebbe a sorba kell állítanunk. És mégis: ezekből a vegyes témájú versekből egy új érzésvilág rajzolódik ki. Szenvedései, bármennyire is a szubjektum tölti meg élethittel, kor-érzést fejeznek ki: az igazi cselekvés terétől megfosztott magyar értelmiség panasza is megszólalt bennük (l. pl. fogarasi verseit). S líra-történetileg: Babits azt hozta, ami legjobban s éppen kellett: az elodásított s epikásított magyar lírában, az egyoldalúan értelmezett Arany-örökség prédálói „művei” helyett az igazi

lírát, a szubjektum kiadását, ami egyben hűség volt Arany kései örökségéhez is.

S ha a forma felől nézzük ezt a lírát: műfaji változatossága elkápráztató. Babits valóban mindent meg tudott „csinálni”: „A pontos, kifejező plasztikán és ugyanakkor zenei-ségen kívül még — vagy elsősorban — definiáló szónak és a célratörő, minden ékítőményt mellőző vers-mondatnak nincs nagyobb mestere Babitsnál” — idézhetünk egyetértéssel Szauder József: Babits Mihály költészetéről, a kötet élén álló tanulmányából. Olykor már-már valóban poéta-doctus — néha az az olvasó érzése, hogy csak a verseslé örömeért „versel” meg témákat (pl. Mozgó fénykép, Csenedéletek) — de aztán, verseit együtt látva kiderül, hogy ez is csak része volt kísérletezésének, páratlan s állandó megújulási készségének. Nyugodtan mondhatjuk, hogy költői tehetsége rendkívül korán jelentkezett: a század első éveiből való versei „mennek el” nagy versei mellett. S bár formailag egyre tökéletesedik — eszmeileg is ez a csoda-hangszer szövegezte meg a hisztes, harmincas évek jobbainak a Kor roppant szorítása elleni tiltakozását (A jobbak elmaradnak, A gazda bekeríti házát) — ekkor lett Babits lírájának kedvenc szava a régi, — ekkor teljesedett ki filozófiai költészetéről, ekkor idézte segítségért kérően az Ész-t, s ekkor várta a költésztől — amelyről már fiatalon is azt vallotta: „kinek éber gondja kín, dalban újul léte” — „hogy az ő fogyó életét is segít még megújítani; hisz: „Nem az énekes szüli a dalt: a dal szüli az énekesét.” S ezzel a humánus, a polgári gondolat legjobb örökségét védő magatartásával vált — ebben is igaza van Szaudernek — maga is e legjobbak, méltó, egyenrangú társává. Szauder bevezetéséről pedig nem mondhatunk többet, mint hogy Keresztury Dezső nagy tanulmánya és Sőtér István rövidségében is új gondolatokat hozó Babits-est megnyitója után is tudott a lírikus Babitsról lényegeset mondani — ha kissé túlságosan fogalmi nyelven is. Írása bővelkedik jobbnál-jobb megfigyelésekben: „Egész nagy költészeté szenvedésből fakad”, — „a konzervatív liberális humanista szenvedését, büntudatát s tragikusan búcsúzó világát fejezte ki páratlan költészetében” (12, 29). Talán csak Babits nacionalizmusát látja jelentősebbnek a valóságosnál: „Nacionalizmusa így is súlyos tehertétele eszmei örökségének” — írja egy helyt (9.) Efemer értékű, alkalomhoz kötött írások születtek ebből az érzésből — s az egész arányosan korrigálja Babits humanizmusát.

Harmadik kiadása ez a kötet halála után Babits összegyűjtött verseinek. Tartalmi okok miatt a következő versek maradtak ki: Áldás a magyarra, Csonka Magyarország, Erdély, Szittál-e lassú mérgeket, Vásár, valamint a Dal az Esztergomi bazilikáról, Ezer-

kilencszáznegyven s a Hazám egy-egy verszaka. Az Utószó az első javított kiadásnak mondja a kezünkben levőt. A *hátrahagyott versek* közül joggal hagytak néhányat. De ezeket ugyanakkor lehetett volna gyarapítani Babitsnak a Tanácsköztársaság utolsó napjaiból való ismeretlen versével (L. Szabad Nép, 1956. VIII. 5.) Nem tud ez az összegyűjtött kötet a Jónás könyve elé írt négy soros mottóról sem, — ez egyébként már az 1942-es kiadásból kimaradt: „Maradjatok összesek Egy költőt eltemettem Most már más költő leszek És leszünk vele ketten.” Ebben Babits egyrészt az életében megjelent utolsó összesre célzott, másrészt: a Jónás könyve írója vallotta magáról az új költői attitűdöt. Így hát aki tudományosan akarja megközelíteni Babits költői életművét, annak változatlanul az összes művek Török Sophie sajtó alá rendezte első kötetét kell kézbe vennie.

Varga József

Zenetudományi tanulmányok. VII. köt. Bartók Béla megjelenése az európai zeneéletben (1914—1926). Liszt Ferenc hagyatéka. Szerkesztette: Szabolcsi Fencs és Bartha Dénes. Bp. 1959. Akadémiai K. 695 l.

A Zenetudományi Tanulmányok VII., hatalmas kötete az irodalomkutató számára is hasznos, egyes vonatkozásaiban pedig nélkülözhetetlen forrásmunka. A kötet kétharmadát Demény János közleménye foglalja el; ismeretes, hogy Demény módszeresen feldolgozza Bartók Béla pályáját, szinte napról napra követve útját, közölve a rávonatkozó irodalmat, kritikákat, leveleket stb. (Életrajzi dokumentációja előző részeit I. a zene-tud. Tan. II. és III. kötetekben). Szorgalmas munkája — amely nélkülözhetetlen alapja egy értékelő Bartók-életrajznak s pályaképnek — az irodalomtörténész számára is több tanul-ságot ad. Mindenekelőtt egy, még alaposabban kidolgozandó kérdéshez, Ady Endre és Bartók Béla viszonyához (l. pl. 15, 24, 25., 271 l. stb.), amelyről elsősorban elvi vonatkozásban azóta Bodnár György szólt az 1961. évi Liszt—Bartók-kongresszuson elhangzott előadásában. Igen sok és érdekes adat olvasható Demény cikkében Balázs Béláról; közleménye éppen *A kékszakállú herceg vára* időszakát dolgozza fel; s levelek, kritikák, támadások tükrében sok új vonással gazdagodik a Balázs-kép (amelynek részletes megrajzolásával ugyancsak adósak vagyunk). Megvilágító Demény néhány adata Bartók és a *Tett*, ill. *Ma* viszonyáról (pl. 166. l.: a Bartóknak dedikált első magyar versek stb. 60. l.), Juhász Gyula Bartók-verséről, olvasmányai Bartók irodalmi érdeklődéséről, olvasmányairól, véleményeiről stb. Demény közlései kötelességünkre is figyelmeztetnek: rend-

szereken meg kell vizsgálnunk már Bartók Béla és a magyar irodalom kapcsolatát.

A tanulmánykötet másik nagyobb tanulmánya Prahács Margité, *A Zeneművészeti Főiskola Liszt-hagyatéka*, közvetettebben kapcsolódik az irodalomtörténeti kutatáshoz. Részint azzal, hogy bizonyos fokig felidéri a főváros zenei köreinek atmoszféráját az 1870—80-as években; igen sok adatot, ismeretlen adalékot közölve Liszt barátairól, tanítványairól; id. Ábrányi Kornél működésének részletes ismertetésével pedig (469 skk.) a kor magyar zeneirodalma, zeneesztétikája, s a nemzeti zenéről vallott felfogása felől kapunk adatokat.

A kötet két kisebb közleménye közül Domokos Pál Péterében is több, elsősorban a verstörténeti kutatás számára fontos adata s szempontra lelünk. Egyik közleményében ugyanis egy XVII. század eleji szépeségi szerző, Spilenberger Márton hangjegyes „ódaí”-ról ír, amelyek a metrikus klasszikus sémák meghonosodására, a rájuk írt dallamokra vonatkozóan tanulmányok.

Szabolcsi Miklós

Anyanyelvi műveltségünk. A pécsi nyelvművelő konferencia anyaga. Szerkesztette: Bencső Loránd. Bp. 1960. Akadémiai K. 349 l.

A kötet az 1959. október 2-án, 3-án és 4-én Pécsen rendezett nyelvművelő konferenciáról számol be.

A konferencia első napján Lőrincze Lajos: *Nyelvművelésünk helyzete és feladatai* címmel tartott előadást. A hozzászólók nem száltak vitába az előadóval, inkább kiegészítették, javaslataikkal megtoldották mondanivalóját. Ugyanilyen sikerrel járt Csűrös Zoltán: *Természettudományi nyelvünk helyzete és feladatai* című előadása is.

A második napon a résztvevők az anyanyelv iskolai tanításának kérdéseivel foglalkoztak. Nagy érdeklődéssel hallgatták meg Bencső József: *Az anyanyelvi műveltség és az iskola* c. előadását. Az előadó javasolta, hogy az általános és a középiskolai nyelvtanítást reformáljuk meg. Javaslatainak lényegét így foglalhatjuk össze: az általános iskola tanítsa meg a leíró nyelvtant és a helyesírás legfontosabb szabályait, ezzel nyújtson segítséget a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség fejlesztéséhez, gyakoroltassa az írásbeli dolgozatok legfontosabb fajtáit, rendszerezze az írásművek szerkesztésének és kidolgozásának elemeit. A középiskolában csak a leíró nyelvtani ismeretek kiegészítésére van szükség, a tananyag főrésze a *nyelvművelés* legyen. Bencső előadása után széleskörű megbeszélésre került sor. A hozzászólók a javaslatokat elfogadták. A megbeszélés a közép